

УДК 37 (09) (477)

Коляда Н.М.,
доцент кафедри соціальної педагогіки та історії педагогіки
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ МИРОНОВ (1901-1998) – ІСТОРИК, ІДЕОЛОГ ТА ПРОПАГАНДИСТ ДИТЯЧОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Однією з важливих умов модернізації вітчизняної системи виховання та освіти ХХІ ст. є підвищення ролі дитячих громадських організацій, об'єднань та інших структур дитячого руху – специфічного середовища соціального виховання підростаючого покоління.

Вирішення важливих питань сучасності неможливе без осмислення та об'єктивної оцінки минулого, зокрема – творчої спадщини педагогів, які, за словами Ш. Амонашвілі, складають “зоряне небо”, тому що надбання педагогічної класики давно вже знаходяться поза часом.

Дитячий рух має унікальний, багатогранний досвід соціально-виховної діяльності – результат педагогічних пошуків його теоретиків та практиків. У цьому контексті набуває актуальності дослідження творчої спадщини історика, ідеолога та пропагандиста дитячого громадського руху Миколи Миколайовича Миронова – українського педагога, методиста з початкового навчання, автора ряду навчальних посібників з читання для початкової школи¹, дослідника проблем дитячої літератури, педагогічного доробку К. Ушинського, Л. Толстого, І. Соколянського та ін.

Окремі аспекти спадщини педагога висвітлені у працях, присвячених історії піонерської організації в Україні, історії розвитку методики викладання української мови, методики початкового навчання, загальних історичних та історико-педагогічних розвідках (зокрема, про діяльність Українського науково-дослідного інституту педагогіки).

¹ Зокрема, «Літературна читанка» для 4-го класу шкіл з українською мовою навчання, яка у 1932 р. та 1946 р. на республіканському конкурсі читанок отримала першу премію та витримала 35 видань (до 1969 р.) [50, 514].

Серед наукових праць про життя і діяльність М. Миронова заслуговують на увагу публікації співробітника лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки АПН України Л. Пироженко: „Педагогічний портрет у номері: Микола Миронов” (Директор школи. Україна. – 2005. – №6–7) [66] та „Миронов Микола Миколайович” (Українська педагогіка в персоналіях. Навчальний посібник. У 2 кн. Кн. 2. XX століття / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005) [50]. Як зазначає автор, багатогранний творчий спадок педагога чекає своїх дослідників.

Метою статті є висвітлення внеску М. Миронова у становлення та розвиток педагогіки дитячого руху в Україні, аналіз та класифікація історико-педагогічних та теоретико-методичних праць педагога з даної проблеми.

Микола Миколайович прожив надзвичайно довге, цікаве і плідне життя, про що свідчать основні віхи його творчої, громадської та науково-педагогічної діяльності:

- 1909 – 1919 рр. – навчання в Першій Київській гімназії; з квітня 1925 р. – член Київського учнівського гуртка; з березня 1917 р. – один із організаторів соціалістичного союзу молоді в Києві;
- квітень 1919 р. – слухач перших в Україні педагогічних курсів для підготовки керівників дитячих трудових комун;
- після окупації Києва – березень 1920 р. – інструктор дитячих будинків та учитель російської мови у м. Гомель;
- квітень 1920 р. – вересень 1921 р. – політрук батальйону в Червоній армії;
- вересень 1921 р. – грудень 1922 р. – комсомольський робітник у Вінниці та Чернігові;
- січень 1923 р. – очолив ЦБ КДР (Центральне бюро комуністичного дитячого руху);
- травень 1924 р. – 1927 р. – навчання в Харківському інституті народної освіти;
- 1927 – 1930 рр. – навчання в аспірантурі Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП); 10 грудня 1930 р. захистив кандидатську дисертацію;

- травень 1931 р. – затверджений Голнаукою УРСР у вченому званні наукового співробітника і залишений в УНДПІ на посаді завідувача секцією дитячої літератури;
- 1934 – 1939 рр. – головний редактор видавництва «Дитяча література» в Харкові;
- 1939 – 1941 рр. – проректор з наукової роботи Харківського державного педагогічного інституту;
- під час евакуації – доцент кафедри педагогіки Уральського та директор Старобільського педагогічних інститутів;
- після звільнення Києва – головний редактор державного педагогічного видавництва «Радянська школа»;
- з 1946 р. – доцент кафедри педагогіки, а згодом – кафедри методики початкового навчання Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького;
- 1980 – 1995 рр. – старший науковий співробітник лабораторії історії та теорії педагогіки Інституту педагогіки АПН України [50; 66].

На розвиток дитячого комуністичного руху в Україні загалом та погляди М. Миронова зокрема значний вплив мали ідеї німецького педагога-комуніста, організатора комуністичного дитячого руху Е. Гернле, який був переконаний, що «... необхідною умовою всієї цієї роботи ми вважаємо активну участь дітей у роботі та боротьбі дорослих. Ми висловлюємось рішуче проти так званого аполітичного виховання, ми вважаємо ілюзією те, що дитина може вирости по ту сторону класової боротьби» [50, 512–513].

Однією з нагальних проблем початку 20-тих років ХХ ст. було становлення та розвиток теоретико-методичних засад організації дитячого комуністичного руху, що стрімкими темпами поширювався по всій Україні. Значна роль у цій справі належить саме М. Миронову: з січня 1923 р. він очолив Центральне бюро комуністичного дитячого руху; з жовтня 1923 р. за його активної участі починає виходити двохтижневий ілюстрований журнал для дітей шкільного віку «Червоні квіти» (орган Головоцвуху Наркомосу УСРР) [6], а з січня 1924 р. –

двохтижневий ілюстрований журнал для дітей шкільного віку «Октябрьские всходы» (під керівництвом Головоцвуху Наркомосу УСРР) [8].

На особливу увагу заслуговують історико-педагогічні розвідки М. Миронова – сучасника зародження та розвитку дитячого руху в Україні: «Из истории детского движения» (1924, 1925, 1926) [64], «Історія буржуазного дитячого руху за кордоном» (1930) [44], «Скавтизм як педагогічна система доби імперіалізму» (1931) [49], «Комуністи – піонерам. Пам'ятні дати і напутні побажання юним ленінцям» (1976) [47], «Перші піонери» (1932) [32], «Друзі й вороги молодих ленінців» (1925) [11; 24], «Батькам про піонерську організацію» (1971) [45], «Піонерська організація імені В.І. Леніна в школі» (1955) [48] та ін.

В історичній праці «Из истории детского движения» (1924) подано цікавий фактологічний матеріал про розвиток світового та вітчизняного дитячого руху. В першому розділі „Елементи дитячого руху” на основі ґрунтовного теоретичного аналізу автор робить спробу виділити основні складові поняття „дитячий рух”, до яких відносить: самодіяльність дитячого колективу (дитячу самодіяльність) та виховний вплив дорослих [64, 3–5].

Починаючи з часів середньовіччя автор аналізує цікаві факти з історії розвитку світового дитячого руху та виділяє такі його основні етапи:

- хрестовий похід дітей (початок XIII ст. – Франція (1212 р.), Німеччина). Автор не впевнений в тому, що це була одна із форм вияву дитячого руху з двох причин: по-перше – через сумнівність історичних даних про внутрішню організацію хрестового походу дітей; по-друге – при наявності першої складової дитячого руху (самодіяльний дитячий колектив) в організації хрестового походу дітей повністю відсутня друга – виховний вплив дорослих. Тому М. Миронов зазначає, що „... це була близька до нього [дитячого руху – Н.К.] форма, яка не мала, до речі, вподальшому ніяких повторів” [64, 7];

- „Потішні війська” (1682 р., Росія). За словами М. Миронова, це „... самоорганізований і самодіяльний дитячий колектив, з різко вираженою виховною установкою ...один з ранніх проявів дитячого руху, незважаючи на його своєрідну військову форму” [64, 8];

- скаутизм (перше десятиліття ХХ ст. – Англія, Америка, Австралія, Швеція, Фінляндія, Нова Зеландія, Чехія, Росія) [64, 9–17];
- „Югенд-бунд” та „Цукумфт” (перше десятиліття ХХ ст., Польща, Росія, Литва, Білорусія) – революційні організації дітей „Югенд-бунд” та молоді „Цукумфт” („Майбутнє”) при єврейській соціал-демократичній партії „Бунд” [64, 17–19];
- передреволюційно-учнівський рух у Росії (1905 – 1915-1916 рр.) – різновікові учнівські гуртки (в тому числі підпільні) різноманітного спрямування: від самоосвітніх та кооперативних до терористичних [64, 19–21];
- підпільні гуртки школярів – учнів комерційних училищ, вищих початкових, технічних шкіл, гімназій різного віку та соціального стану. Характерний приклад – Київський учнівський гурток („Кук”), організований восени 1915 р. серед учнів середніх класів. Вподальшому переріс у так званий „Рух середніх класів” [64, 21–24];
- дитячий рух від лютого до жовтня 1917 р. двох напрямків: соціалістичний („Соціалістична спілка молоді”, „Спілка учнів-інтернаціоналістів” і т.д.) – гілка юнацького руху, що вперше відділилася від дитячого; „рух середніх класів” – попередник „Юного Спартака” [64, 24–27]. За словами М. Миронова, цей „... в істинному значенні слова, дитячий рух відрізнявся крайнім прагненням до самостійності та незалежності від свого шкільного начальства” [64, 25];
- „Юки” („Юні комуністи”). Перші організації створені в Москві у липні 1918 р. Ліквідові відповідно до рішення 3-го Всеросійського з’їзду комсомолу (1920 р.) [64, 27–31]. На думку автора, „... юкський рух дав цінний досвід, показав повну неможливість застосування скаутської системи, хоча б у виправленому та „радянизованому” вигляді, до комуністичного дитячого руху” [64, 31];
- „Юнтрудармія” („Юнацька трудова армія”) – своєрідна форма дитячого руху, що виникла навесні 1920 р. в Києві. Ліквідована восени 1920 р. [64, 31–33];
- безпосередні попередники «Юного Спартака» – дитячі соціалістичні

групи, безпосередні попередники міжнародного дитячого комуністичного руху, що виникли майже в усіх країнах Західної Європи: Австрії („Спілки друзів дітей”), Швейцарії (соціалістичні дитячі недільні школи, 1916 р.), Італії (самокеровані дитячі групи при соціалістичному союзі молоді), Німеччині („Юний Спартак”) та ін. За прикладом останньої в Україні в 1922 р. створена дитяча комуністична організація „Юний Спартак” [64, 33–35].

М. Миронов – укладач збірок теоретико-методичних матеріалів з питання вітчизняного та зарубіжного комуністичного дитячого руху: „Хрестоматія по детскому движению” (1924, 1926) [42; 52; 60], „Молоді ленінці на селі” (1925) [65], „Заминка в комдетдвижении” (1926) [7; 61], „Чергові завдання комдитруху (Матеріяли III Всеукраїнської наради комдитруху)” (1926) [34]. У вступній статті до „Хрестоматії по детскому движению” педагог обґрунтовує практичну потребу в таких виданнях та необхідність узагальнення багатого досвіду дитячого руху, нарисів про його історію, постанов керівних органів – „... того каміння, з якого з часом буде побудована струнка будівля комуністичної педагогіки – теорії дитячого комуністичного руху” [42, 3].

„Хрестоматія по детскому движению” (1924, 1926) – збірка тез, матеріалів та документів щодо розвитку дитячого руху, укладених за такими розділами: I. Теоретичні основи дитячого руху; II. Дитячий рух і соціальне виховання; III. Історія дитруху; IV. Дитячий рух на Заході; V. Постанови керівних органів; VI. Жовтєнята; VII. Показчик літератури з дитячого руху [5; 42; 3, 82].

Збірка провідних матеріалів „Молоді ленінці на селі” (1925), укладена відповідно до плану ЦБ КДР при ЦК ЛКСМУ стала своєрідним підручником для місцевих органів та робітників у галузі комуністичного дитячого руху. Сюди увійшли такі матеріали: „Стенограма доповіді секретаря Центрального Бюро в справах дитячого руху тов. Самодея про роботу на селі” [65, 5–11], „Резолюція II Всеукраїнської наради Комуністичного Дитячого Руху про роботу на селі” [65, 12–16], М. Дьяковська „Робота колективу молодих ленінців на селі” [65, 17–28], М. Дьяковська „Матеріали до бесід серед молодих ленінців” [65, 29–39], М. Миронов „Клуб молодих ленінців” [65, 40–44], М. Дьяковська „Матеріали до

роботи з молодими ленінцями коло законів та звичаїв” [65, 45–50], В. Арнаутов „Методика проведення революційних свят колективами молодих ленінців” [65, 51–54], Привалова „План бесід про санітарну освіту молодих ленінців на селі” [65, 55–60], В. Зарва „Робота молодих ленінців серед наймитків” [65, 61–62], М. Миронов „Що треба читати в справах дитруху” [65, 63–66], М. Миронов „Поділ робіт поміж окремими формами піонерської організації” [65, 67–70], Мойзенберг „Праця керівника молодих ленінців на селі та його підготовка” [65, 71–73], М. Миронов „Вивчення життя дітей і робота молодих піонерів на селі” [65, 74–78], М. Миронов „Примірний зміст роботи сільського колективу молодих ленінців” [65, 79–83].

Розвідки М. Миронова щодо розвитку дитячого руху публікувалися на сторінках журналів „Дитячий рух”² (щомісячний орган ЦБ КДР при ЦК ЛКСМУ), „Радянська освіта” (під рубриками „Дитячий рух”, „Дитрух – соцвих”), «Радянська школа», «Червоні квіти», „Октябрьские всходы”; газет «Молодь України», «Вісти» та ін.

Тематика статей різноманітна: від історико-педагогічних розвідок становлення та розвитку вітчизняного і світового дитячого руху до організаційних і теоретико-методичних засад діяльності дитячих громадських об’єднань в Україні та зарубіжних країнах. Аналіз публікацій М. Миронова дав можливість виділити основні напрями його досліджень з даної проблематики:

- історія зародження та розвитку вітчизняного та світового дитячого руху: „Перші піонери (зі спогадів про перші роки комдитруху)” (Дитячий рух. – 1932. – №1, №3–4, №5, №6) [31], „Юные спартаки» Германии» (Октябрьские всходы. – 1924. – №5–7) [51]; „Наши враги-скауты» (Октябрьские всходы. – 1924. – №9) [55], «К истории детского движения» (Путь просвещения. – 1924. – №4–5), «Дитрух в 1926 р.» (Радянська школа. – 1927), «К истории детского движения» (Путь просвещения. – 1924. – №4–5) [26], «Перший рік (Дитячий комуністичний рух на Вкраїні)» (Путь просвещения. – 1923. – №11–12) [58], «Спартаківці»

² М. Миронов був членом редакційної колегії журналу «Дитячий рух».

(Молодь України. – 1962. – 8 травня) [40], „Наші роковини” (Червоні квіти. – 1923. – №2) [56];

- організаційно-методичні засади діяльності дитячих комуністичних організацій: „Про місце зовнішніх атрибутів у праці дитячих комуністичних організацій” (Радянська освіта. – 1925. – №8–9) [14], „Літня праця юнаків-ленінців” (Радянська освіта. – 1925. – №4) [20], „Про роботу форпосту” (Дитячий рух. – 1925. – №2) [15], „Дитячий рух у школах із великою кількістю піонерів” (Дитячий рух. – 1927. – №1) [10], „Як провадити розмови в піонерському загоні” (Дитячий рух. – 1932. – №13–14) [43], „Газета ленинцев» (Октябрьские всходы. – 1924. – №5–6) [53], «Международная детская неделя» (Октябрьские всходы. – 1924. – №9) [54], «Партия, комсомол и детдвижение» (Дитячий рух. – 1925. – №2) [18], «Комдитрух і педагогічна наука» (Дитячий рух. – 1931. – №1) [27], «Юні ленинці на селі» (Радянська освіта. – 1925. – №2) [17], «Онуки партії» (Вісти. – 1923. – 17 квітня) [57], «Синтез найден” (Работа. – 1923. – №4) [59], «Соціально-педагогічне значення піонерської організації» (Радянська школа. – 1967. – №2) [38];

- з практики роботи дитячих комуністичних організацій: „Листи юних піонерів” (Дитячий рух. – 1926. – №4) [19], „На голярські теми” (Дитячий рух. – 1928. – №9) [13], „Юные ленинцы летом за работой» (Октябрьские всходы. – 1924. – №8) [62];

- проблеми родинного та соціального виховання в руслі дослідження дитячого руху: „Розмова з ватажком. Проти реміння та стусанів” (Дитячий рух. – 1928. – №12) [36], „Клубна робота піонерзагону” (Дитячий рух. – 1927. – №2) [12];

- рецензії-огляди дитячої літератури та дитячої преси: „Дешева бібліотека книгоспілки” (Дитячий рух. – 1928. – №9) [21], „Універсальна дитяча бібліотека ДВУ (Рецензія-огляд) (Дитячий рух. – 1928. – №10) [41], „Н. Каринцев. По звериным тропам (рецензія) (Дитячий рух. – 1928. – №12) [28], „На боротьбу проти ворожих впливів у дитячій літературі” (Дитячий рух. – 1932. – №7–8) [29], „Про скаутизм. В. Ханчин (Дитячий рух. – 1925. – №3) [35], „Три повісті для дітей про 1905 рік (Дитячий рух. – 1930. – №2–3) [16], „До наради в справах дитячої літератури (Дитячий рух. – 1931. – №2) [23], „Перша всеросійська конференція в

справі дитячої літератури // Дитячий рух. – 1931. – №3–4) [30], „Справедлива критика” (Дитячий рух. – 1931. – №7) [39]; „Дитяча преса – могутній засіб комвиховання” (Дитячий рух. – 1932. – №22) [22]; «Про журнал „Піонерія”» (Дитячий рух. – 1932. – №20) [33];

- загальні теоретико-методичні розвідки: „Юні ленінці на селі” (Радянська освіта. – 1925. – №2) [63], „Інфантилізм і педзабобони” (Дитячий рух. – 1931. – №10) [25], „Свідома дисципліна – невід’ємна частина комуністичного виховання” (Дитячий рух. – 1933. – №4) [37].

Проаналізуємо окремі публікації М. Миронова, які характеризують його основні погляди як теоретика та дослідника дитячого руху в Україні.

У статті „Літня праця юнаків-ленінців” М. Миронов окреслив загальну схему літньої праці в дитячих комуністичних організаціях, яка складалася з низки „конкретних моментів”, безпосередньо пов’язаних з оточенням та його потребами, а саме: оздоровлююча кампанія серед юних ленінців (бесіди з санітарії та гігієни, залучення до занять фізичною культурою); проведення громадсько-корисних робіт (свято посадки дерев, прибирання громадських скверів, полагодження доріг, прикрашання сільського будинку (клубу), доглядання садків та праця в них і т.п.); налагодження зв’язку міста з селом (рівноправний товариський зв’язок, листування міських організацій із сільськими, взаємні відвідування, об’єднання під час перебування в літніх таборах); проведення природничо-наукових екскурсій, основне завдання яких – „... залучити „юних натуралістів” до своєї організації (на тлі задоволення в ній їхнього інтересу до науки) та планомірно перевиховати їх в комуністичному дусі” [20, 22].

У статті „Дитячий рух у школах із великою кількістю піонерів” автор акцентує увагу на необхідності „влиття” всіх громадських форм самодіяльності дітей (самоврядування, учкоми, редколегії, диткоргуртки, комісії, санкоми, госкоми і т.п.) в „річище” дитячого комуністичного руху як єдиного шляху виходу із ситуації так званого „паралелелізму”, що склалася у практиці роботи школи та багатьох дитячих установ соціального виховання [10].

Дослідження дитячого руху М. Миронов проводив у руслі загальних проблем соціального виховання дітей та молоді. Зокрема, у статті „Клубна робота піонерзагону” йде мова про організацію при школах та інших установах соціального виховання клубної роботи, яка є „... приваблюючим моментом для неорганізованого дитинства і проходячи на очах шкільників в їхньому приміщенні, сприяє втягненню останніх зразу до клубної роботи, а потім через неї в піонерський загін” [12, 11]. Особливу увагу він акцентує на організації клубної роботи (різноманітних гуртків – з шахів, радіо, музичних, художніх, юних натуралістів) як одного із ефективних шляхів організації дозвілля та подолання антисоціальних проявів серед дітей: безладного та шкідливого проведення часу, безцільного бродяжництва на вулиці, гри в карти з товаришами і т.п. [12, 12].

У процесі дослідження дитячого руху М. Миронов приділяв значну увагу проблемі виховання підростаючого покоління в сім'ї. У цьому плані цікавою є стаття „Розмова з ватажком. Проти реміння та стусанів” [36]. Автор звертається до проблеми жорстокого ставлення до дітей у сім'ї та необхідності проведення відповідної роботи з батьками: „Хіба хтось до цього часу ставив перед батьками питання про їхнє поводження з дітьми? Ні! Ніхто й ніколи!

Що не треба плювати на підлогу, що заборонено стрибати у трамвай під час руху, що не можна їсти кільком особам з одного посуду – про це все висять скрізь плакати, проводяться розмови тощо. А про поводження з дитиною 99% батьків просто не чули ще розумного слова з авторитетного джерела – від громадської організації, від педагога та лікаря” [36, 25]. Серед ефективних шляхів подолання даного явища педагог називає організацію піонерських делегацій до тих батьків, на яких не впливає „розумне слово”; випуск стінгазети із загальною інформацією про проблему та списками так званих „битливих” батьків (за аналогією стінгазет на підприємствах, де оголошуються списки „п'яниць, підібраних міліцією”); постановка питання перед профспілкою про вживання до найбільш впертих „рецидивістів” заходів „профспілкової кари” (догана, виключення зі спілки); звернення до суду і т.п. На його думку, „... один показовий процес на великому

підприємстві над батьком-катом із відповідним присудом, дуже добре вплинув би на решту батьків, що не калічать, а „обережно б'ють” своїх дітей” [36, 26].

Частина публікацій М. Миронова були присвячені не лише так званим „внутрішнім атрибутам” дитячого руху (організаційна структура, зміст діяльності дитячих організацій), але й так званим „зовнішнім атрибутам” (форма одягу, салют, стяг, значок, урочиста обіцянка, девіз, червона краватка, квиток, барабан, горни, свистки посохи і т.ін.). Це, зокрема, стаття „Про місце зовнішніх атрибутів у праці дитячих комуністичних організацій”. На його думку, від цих „великих” і „маленьких” запозичень скаутизму „... треба якнайшвидше позбавитись, залишивши з атрибутів лише ті, що їх позичено в КСМ [Комуністичній Спілці Молоді – Н.К.] або партії (решту – треба рішуче відкинути)” [14]. Проте в кінці статті автор робить певну „поступку”, залишаючи серед атрибутів червону краватку (галстук), яка має деяке позитивне значення, нагадуючи піонерам про взяті на себе зобов'язання [14].

А. Гендрихівська у критичній рецензії на збірник „Игра, Сказки и романтика в работе с детьми”³ називає такі „поступки” „хибами” та „недоречностями”, які є свідченням того, що автори „... ще тільки переглядають старий хлам”, на ходу будуючи старі комуністичні форми, але робота ця остільки складна, що пройде може ще і не одне десятиріччя, доки ми зможемо збудувати струнку, цілком витриману, детально з'ясовану систему комуністичного виховання” [4, 47].

Сьогодні ми знаємо, що майже всі „зовнішні атрибути”, що піддавалися критиці в той час, не були „відкинуті”. Проте тоді багатьом ідеологам дитячого руху такі „поступки” так званій „ворожій позиції” – буржуазній педагогіці, всупереч традиційній, коштували нищівної критики та багатьох років ув'язнення.

Серед них заслуговує на увагу постать Івана Панасовича Соколянського – педагога, педолога, фахівця з проблем спеціальної педагогіки, організатора освіти і науки в Росії та Україні, відомого теоретика вітчизняного дитячого руху 20-тих

³ Авторський колектив: В. Арнаутов, М. Миронов, І. Соколянський, Е. Яновська [4].

років ХХ ст.... людини різнобічних знань і високоосвіченого фахівця світового значення.

Проте на батьківщині науково-педагогічна діяльність І. Соколянського постійно піддавалася критиці, про що свідчать матеріали резолюції дискусійної сесії УНДІПу (15-20 лютого 1931 р.). Незважаючи на критичний аналіз творчого доробку ученого в галузі загальної педагогіки, його діяльність в галузі дитячого комуністичного руху була позитивно оцінена. Серед захисників Івана Панасовича був М. Миронов, який говорив про заслуги представників Харківської школи, переконуючи присутніх в тому, що її не треба трошити, а навпаки – їй треба дати розвиватися далі, „...виправляючи окремі помилки, окремі механістичні збочення які в неї були” [2, 7]. В резолюції сесії зазначалося: „... видатну роль в обґрунтуванні місця КДР [комуністичного дитячого руху – Н.К.] у педагогіці відіграв в УСРР проф. Соколянський” [1, 294].

Проте „прихильники” продовжували говорити про шкідливість „контрреволюційного гнізда” Харківської педагогічної школи та „націоналістичні”, „фашистські” погляди її керівників і учнів. Зокрема – „фашиста” І. Соколянського, для якого „... не існують рішення партії, він їх заперечує, він проти них бореться” [2, 8]. Як наслідок – два арешти за найпоширенішими у ті часи звинуваченнями – „належність до української контрреволюційної організації” (1933 р.) та „націоналістичну діяльність” (1937 р.). 21 травня 1939 р. його звільнили, півроку „розбитий паралічем” пролежав у ліжку, а згодом, на межі відчаю, переїхав до Москви. У 1947 р. здобув науковий ступінь кандидата педагогічних наук, у 1957 р. був реабілітований. І лише 20 років по смерті (1980 р.) І. Соколянському було присуджено Державну премію СРСР з науки і техніки [67, 111–123; 68, 300–301].

М. Миронов, друг, колега та учень І. Соколянського, вивчав та популяризував його творчість: збирав архів, планував видати зібрання творів та підготував рукопис дослідження життєвого і творчого шляху відомого українського педагога [50, 516].

За словами Л. Пироженко, Микола Миколайович Миронов до кінця життя залишився ідеологом, пропагандистом та істориком дитячого руху з глибоким переконанням у тому, що без активної участі у громадському житті школи, села, міста, країни, без дитячої організації – неможливе повноцінне виховання та соціалізація дитини [50, 515].

Подальшого дослідження потребують такі напрями творчого доробку М. Миронова, як історія вітчизняного та зарубіжного дитячого руху, комуністичний дитячий рух і педагогічна наука, дитячий рух як соціокультурне явище та соціально-педагогічне середовище.

Список використаних джерел:

1. В боротьбі за марксо-ленінську педагогіку. Матеріали дискусійної сесії УНДПШу. – Харків: ДВУ, 1931
2. Войтинська А. Проти шкідництва Харківської педагогічної школи на ділянці комдитруху // Дитячий рух. – 1934. – №3. – С. 7–11
3. Гендрихівська А. Як вивчати дитячий рух // Радянська освіта. – 1925. – №11. – С. 82–84
4. Гендрихівська А. В. Арнаутов, Ник. Миронов, И. Соколянський и Э. Яновская. Игра, Сказки и романтика в работе с детьми // Дитячий рух. – 1927. – №3. – С. 46–47
5. Гендрихівська. Н. Миронов. Хрестоматія по детському движению // Дитячий рух. – 1926. – №6. – С. 46
6. До наших молодих читачів // Червоні квіти. – 1923. – №1. – С. 1–3
7. Заминка в комдетдвижении / Сост. М. Лихтеров, Н. Миронов. – Х.: Юношеский сектор издательства «Пролетарий», 1926. – 80 с.
8. К читателям // Октябрьские всходы. – 1924. – №1. – С. 1–2
9. Миронів М. «Проекти Крупеніної» // Дитячий рух. – 1926. – №6. – С. 6
10. Миронів М. Дитячий рух у школах із великою кількістю піонерів // Дитячий рух. – 1927. – №1. – С. 24–26
11. Миронів М. Друзі й вороги молодих ленінців. – Х.: ДВУ, 1925. – 45 с.
12. Миронів М. Клубна робота піонерзагону // Дитячий рух. – 1927. – №2. – С. 11–13
13. Миронів М. На голярські теми // Дитячий рух. – 1928. – №9. – С. 32–34
14. Миронів М. Про місце зовнішніх атрибутів у праці дитячих комуністичних організацій // Радянська освіта. – 1925. – №8–9. – С. 16–23
15. Миронів М. Про роботу форпосту // Дитячий рух. – 1925. – №2. – С. 20
16. Миронів М. Три повісті для дітей про 1905 рік // Дитячий рух. – 1930. – №2–3. – С. 63

17. Миронів М. Юні ленінці на селі // Радянська освіта. – 1925. – №2. – С. 19–21
18. Миронів М. «Партия, комсомол и детдвижение» // Дитячий рух. – 1925. – №2. – С. 51–52
19. Миронів М. Листи юних піонерів // Дитячий рух. – 1926. – №4. – С. 26–30
20. Миронів М. Літня праця юнаків-ленінців // Радянська освіта. – 1925. – №4. – С. 20–23
21. Миронов М. Дешева бібліотека книгоспілки // Дитячий рух. – 1928. – №9. – С. 44–46
22. Миронов М. Дитяча преса – могутній засіб комвиховання // Дитячий рух. – 1932. – №22. – С. 8–11
23. Миронов М. До наради в справі дитячої літератури // Дитячий рух. – 1931. – №2. – С. 35–36
24. Миронов М. Друзья и враги юных ленинцев. – Х.: Гиз Украины, 1925. – 46 с.
25. Миронов М. Инфантилизм і педзабобони // Дитячий рух. – 1931. – №10. – С. 22–24
26. Миронов М. К истории детского движения // Путь просвещения. – 1924. – № 4–5. – С. 29–52.
27. Миронов М. Комдитрух і педагогічна наука // Дитячий рух. – 1931. – №1. – С. 24–27
28. Миронов М. Н. Каринцев. По звериным тропам (рецензія) // Дитячий рух. – 1928. – №12. – С. 45–46
29. Миронов М. На боротьбу проти ворожих впливів у дитячій літературі // Дитячий рух. – 1932. – №7–8. – С. 29–32
30. Миронов М. Перша Всеросійська конференція в справі дитячої літератури // Дитячий рух. – 1931. – №3–4. – С. 42–44
31. Миронов М. Перші піонери (зі спогадів про перші роки комдитруху) // Дитячий рух. – 1931. – №21–22; № 23–24; 1932. – №1. – С. 32; №3–4. – С. 41–45; №5. – С. 33–34; №6. – С. 33–34
32. Миронов М. Перші піонери. – Харків-Одеса, 1932
33. Миронов М. Про журнал „Піонерія” // Дитячий рух. – 1932. – №20. – С. 33–34
34. Миронов М. Про роллю та підготовку керівника в комдиторганізації / Чергові завдання комдитруху (Матеріяли III Всеукраїнаради комдитруху). – Х.: Державне видавництво України. Юнсектор, 1926. – С. 113–128
35. Миронов М. Про скаутизм. В. Ханчин // Дитячий рух. – 1925. – №3. – С. 38
36. Миронов М. Розмова з ватажком. Проти реміння та стусанів // Дитячий рух. – 1928. – №12. – С. 24–26
37. Миронов М. Свідома дисципліна – невідемна частина комуністичного виховання // Дитячий рух. – 1933. – №4. – С. 15–18
38. Миронов М. Соціально-педагогічне значення піонерської організації // Радянська школа. – 1967. – №2
39. Миронов М. Справедлива критика // Дитячий рух. – 1931. – №7. – С. 33–34

40. Миронов М. Спартаківці // Молодь України. – 1962. – 8 травня
41. Миронов М. Універсальна дитяча бібліотека ДВУ (Рецензія-огляд) // Дитячий рух. – 1928. – №10. – С. 46–47
42. Миронов М. Хрестоматія по детському движению. – Х.: Юношеский сектор издательства «Пролетарий», 1925. – 254 с.
43. Миронов М. Як провадити розмови в піонерському загоні // Дитячий рух. – 1932. – №13–14. – С. 31
44. Миронов М. Історія буржуазного дитячого руху за кордоном. – Х.: ДВУ, 1930
45. Миронов М.М. Батькам про піонерську організацію. – К.: Тов. „Знання” УРСР, 1971. – 32 с.
46. Миронов М.М. Батьківські турботи. Роздуми про виховання дітей у сім'ї. –К.: Тов. „Знання” УРСР, 1967. – 45 с.
47. Миронов М.М. Комуністи – піонерам. Пам'ятні дати і напутні побажання юним ленинцям. Вид. 3-тє, доп. і переробл. – К.: „Веселка”, 1976 – 217 с.
48. Миронов М.М. Піонерська організація імені В.І. Леніна в школі. – К., 1955. – 39 с.
49. Миронов М.М. Скавтизм як педагогічна система доби імперіалізму. – Харків: ДВОУ Державне видавництво «Радянська школа», 1931. – 46 с.
50. Миронов Микола Миколайович // Українська педагогіка в персоналіях. Навчальний посібник. У 2 кн. Кн. 2. ХХ століття / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С. 512–517
51. Миронов Н. «Юные спартаки» Германии // Октябрьские всходы. – 1924. – №5–6. –С. 38–41; №7. – С. 39–41
52. Миронов Н. «Юный Спартак» // Хрестоматія по детському движению. – Х.: Юношеский сектор издательства «Пролетарий», 1925. – С. 148–153
53. Миронов Н. Газета ленинцев // Октябрьские всходы. – 1924. – №5–6. – С. 44
54. Миронов Н. Международная детская неделя // Октябрьские всходы. – 1924. – №9. – С. 1–2
55. Миронов Н. Наши враги-скауты // Октябрьские всходы. – 1924. – №9. –С. 27–28
56. Миронов Н. Наші роковини // Червоні квіти. – 1923. – №2. –С. 1–2
57. Миронов Н. Онуки партії // Вісти. – 1923. – 17 квітня
58. Миронов Н. Перший рік (Дитячий комуністичний рух на Україні) // Путь просвещения. – 1923. – №11–12. – С. 211–214
59. Миронов Н. Синтез найден // Работа. –1923. – №4
60. Миронов Н. Скаутизм // Хрестоматія по детському движению. – Х.: Юношеский сектор издательства «Пролетарий», 1925. – С. 127–144

61. Миронов Н. Чем интересуются юные пионеры // Заминка в комдетдвижении /Сост. М. Лихтеров, Н. Миронов. – Х.: Юношеский сектор издательства «Пролетарий», 1926. – С. 22–35.
62. Миронов Н. Юные ленинцы летом за работой // Октябрьские всходы. – 1924. – №8. – С. 21–23
63. Миронов Н. Юні лєнінці на селі // Радянська освіта. – 1925. – №2
64. Миронов Н. Из истории детского движения. Изд. 2-е. – Харьков: Государственное издательство Украины, 1924. – 36 с.
65. Молоді лєнінці на селі. Збірник провідних матеріалів / М. Миронов. – Х.: Державне видавництво України, 1925. – 83 с.
66. Пироженко Л. Педагогічний портрет у номері: Микола Миронов // Директор школи. Україна. – 2005. – №6–7
67. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1920-1941) / В.І. Марочко, Г. Хіллїг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
68. Соколянський Іван Панасович // Українська педагогіка в персоналіях. Навчальний посібник. У 2 кн. Кн. 2. ХХ століття / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – С. 296–302